

Lidia Muscalu - *Străvechea baladă românească „Miorița” ca expresie a transcendenței și a comuniunii cu Dumnezeu.*

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

MUSCALU, LIDIA

Străvechea baladă românească Miorița ca expresie a transcendenței și a comuniunii cu Dumnezeu / Lidia

Muscalu. - București : Soma Nova, 2023

Conține bibliografie

ISBN 978-606-95712-0-0

39

© 2023 - All rights reserved - Lidia Muscalu.

© 2023 - Editura Soma Nova.

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyright-ului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsește penal și/sau în conformitate cu legile în vigoare.

Machetare: Mircea Filip

Copertă: Radu Albaiu

EDITURA
soma
nova

Tel. 0726 260 955

e-mail: editura.somanova@gmail.com

LIDIA MUSCALU

STRĂVECHEA BALADĂ ROMÂNEASCĂ

MIORIȚA

**CA EXPRESIE A TRANSCENDENȚEI
ȘI A COMUNIUNII CU DUMNEZEIREA**

EDITURA
soma
nova

BUCUREȘTI 2023

CUVÂNT ÎNAINTE 1

CAPITOLUL I

LUMEA ARHAICĂ 3

I.1. DE LA LUMEA ARHAICĂ LA LUMEA MODERNĂ 5

I.2. LEGEA MUTAȚIEI ONTOLOGICE 12

I.3. FOLCLORUL CA INSTRUMENT DE CUNOAȘTERE. „PREZENȚA
FANTASTICĂ” ȘI LEGEA REZONANȚEI 15

I.4. DE LA COLIND LA BALADĂ 21

I.5. OMUL ARHAIC ȘI VALORILE LUMII SALE 23

I.6. TEMA MORȚII ÎN FOLCLORUL ROMÂNESC 28

I.7. „NEMURITORII” 32

I.8. MITOLOGIA SPAȚIULUI CARPATO-DANUBIANO-PONTIC.
TRĂSĂTURI DEFINITORII. CARACTERUL PASTORAL 41

I.9. CONCLUZIE 49

CAPITOLUL II

PĂSTORUL 53

II.1. CONDUCĂTORII ÎN LUMEA ARHAICĂ. „REGELE LUMII” 55

II.2. SACRIFICIUL ȘI IMPORTANȚA SA ÎN CREAȚIE 63

II.3. SIMBOLURI ASOCIATE: OAIA, TURMA, MIELUL 73

II.4. TULA, SIMBOLISMUL CRUCII ȘI „MIORIȚA” 77

II.5. CONCLUZII 83

CAPITOLUL III

MOARTEA 85

III.1. LUMEA DE DINCOLO 86

III.2. IMPORTANȚA ȘI NECESITATEA MORȚII 91

III.3. ADEVĂRATA FAȚĂ A MORTII.....	95
III.4. MOARTEA INIȚIATICĂ. ASPECTE PRELIMINARII.....	99
III.5. TRANȘFIGURAREA. STAREA SUPRAMENTALĂ (TRANSCENDERA).....	105

CAPITOLUL IV

MIORIȚA - COLIND CE RĂMÂNE CA UN MOMENT PRIVILEGIAT AL ÎNCEPUTULUI	107

IV.1. MOMENTUL ÎNCEPUTULUI.....	108
IV.2. SPAȚIUL ȘI TIMPUL MITIC. COINCIDENTIA OPPOSITORUM..	117
IV.3. OSPĂȚUL.....	119
IV.4. FACEREA LEGII.....	123
IV.5. TĂIEREA CAPULUI.....	128
IV.6. MOARTEA INIȚIATICĂ. NAȘTEREA INIȚIATICĂ.....	131
IV.7. ELEMENTUL TRANSCENDENT. ANDROGINIA.....	133

CAPITOLUL V

MIORIȚA - BALADĂ	141

V.1. DE LA COLIND LA BALADĂ.....	142
V.2. SEMANTICA BALADEI.....	151
V.3. ATITUDINEA PĂSTORULUI. SACRIFICIUL.....	158
V.4. CONCLUZIE.....	164

CONSIDERAȚII FINALE	167

BIBLIOGRAFIE	199

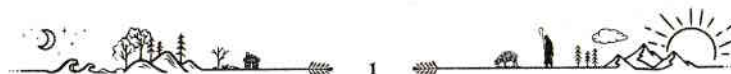
CUVÂNT ÎNAINTE

„Tot ce a fost exprimat cândva într-o cultură arhaică – prin semne, prin gesturi, prin rituri și prin mituri – are o semnificație metafizică inefabilă, sau altfel spus se referă la un sistem tainic de afirmații coerente asupra realității ultime”

Mircea Eliade^[1]

De când mă știu m-au mișcat profund datinile și tradițiile noastre românești, pline de viață, înțelepciune și mister. Bucuria jocului popular, dorul arzător al doinelor, dulceața graiului, frumusețea costumelor, împlinirea sensurilor analogice ale obiceiurilor, hazul snoavelor, profunzimea zicătorilor, inteligența ghicitorilor, taina destinelor din balade și basme - acestea toate au vorbit sufletului meu într-un mod direct și clar cu fiecare ocazie. Emoția vie pe care mulți dintre noi, românii, o trăim intens atunci când, prin intermediul folclorului, ne reconectăm cu sufletul neamului românesc este de fiecare dată aceeași, ca o reamintire a ceea ce suntem cu adevărat, o trezire tainică inefabilă, o revenire la viață ca armonie și bucurie, dar fără a o putea explica logic. Nu știm cum se face, dar postura ni se îndreaptă, ochii devin strălucitori și năzdrăvani, suntem mai vii, mai entuziaști. Dacă la unele popoare se poate vorbi de un sistem practic și de un sistem teoretic de evoluție spirituală, în cazul spiritualității românești putem afirma doar existența indubitabilă a *prezenței* sacralului în profan. Simțim cu toată ființa cum fiecare piatră, fiecare apă, fiecare munte, fiecare

[1] Mircea Eliade, *Drumul spre centru*, Ed. Univers, București, 1991, p.233.

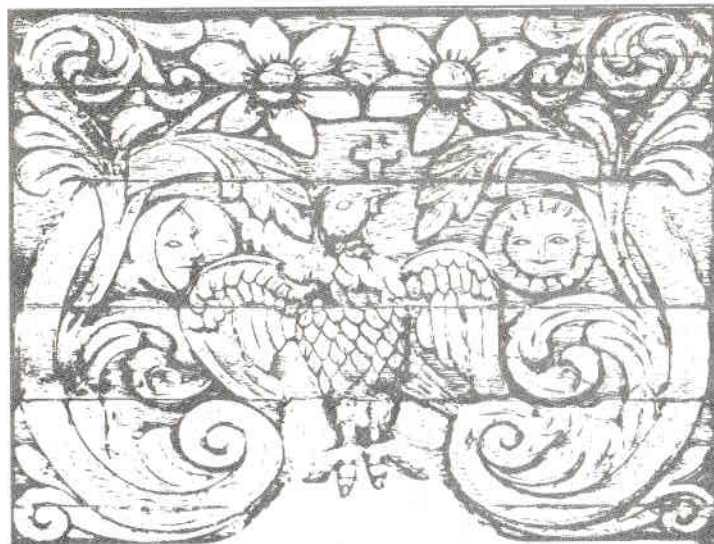

copac, fiecare frunză din spațiul mioritic ne umple sufletul, ne trezește spiritul, simțim o abundență de calități divine, de atribute dumnezeiești care ne dau starea de încântare, de plenitudine atunci când acordăm un cât de mic crâmpeli de atenție acestui adevăr: aici este ceva deosebit care nu poate fi alterat de trecerea timpului și nici de declinul vremurilor.

Traversăm o perioadă în care nu mai acordăm prea mult timp să citim, să căutăm, să studiem. Și putem cădea lesne în capcana superficialității, pierzând din vedere valoarea inestimabilă a folclorului. Mi-am dorit să aduc laolaltă și să împărtășesc cititorilor interesați vocile autorizate care aduc la lumină *de ce* este reprezentativă, *de ce* ne fascinează, *de ce* ne însuflețește, de ce îndrăgim *Miorița*.

Mulțumesc tuturor ghizilor din această lume și din lumile subtile care m-au inspirat și îndrumat de-a lungul timpului să perseverez în demersul meu și vă invit să redescoperiți un adevăr care este mai puțin evident în aceste vremuri, dar care contribuie din plin la ființarea noastră.

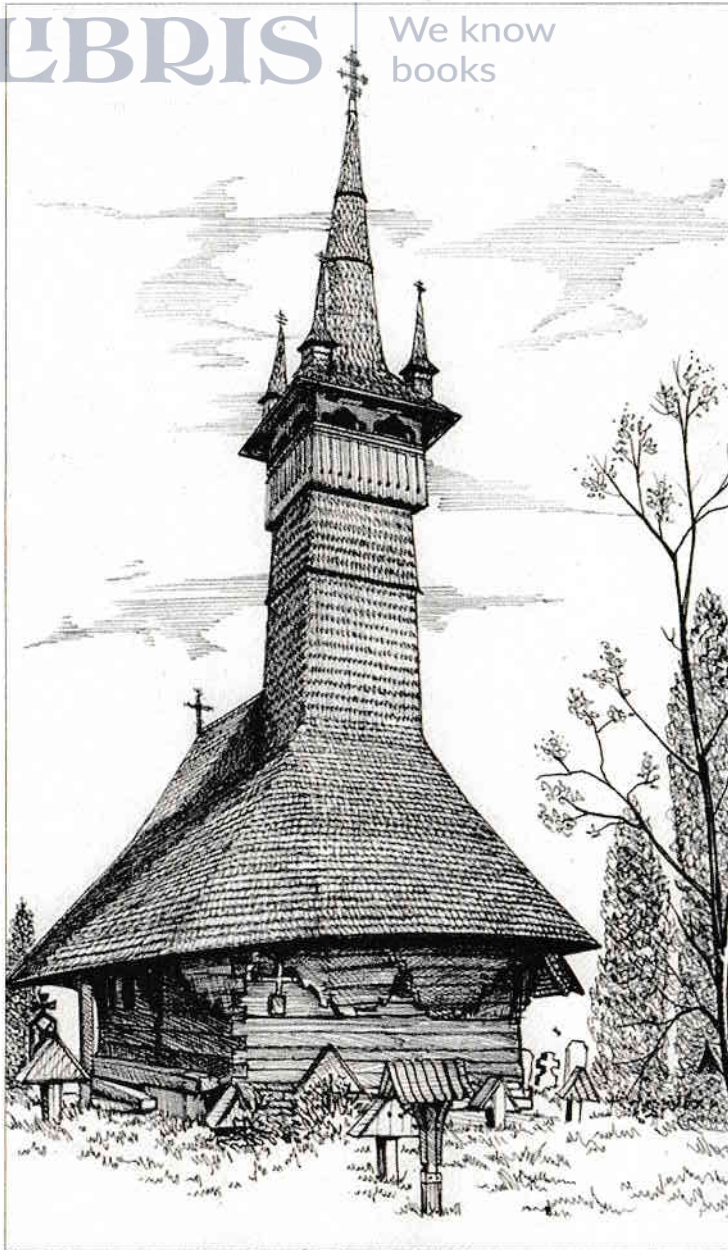
Autoarea

CAPITOLUL I

LUMEA ARHAICĂ

LBRIS

We know
books

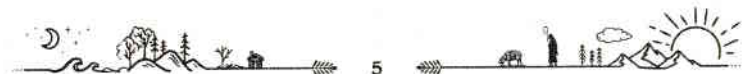
I.I. De la lumea arhaică la lumea modernă

Lumea arhaică se caracterizează printr-o sete nestăvilită de Absolut, de Viață, de Adevăr, de Realitate, de Dumnezeu, de Iubire, de topire a individualității, de fuziune cu Infinitul. Elementele acestei enumerații nu sunt diferite, ci surprind în cuvinte diferite aceeași realitate. Omul arhaic era Viu tocmai pentru că se punea mereu în corespondență (în rezonanță, pe aceeași frecvență de vibrație) cu ceea ce este veșnic. A urmat apoi, în mod necesar, îndepărtarea gradată de spiritualitate și apoi reîntoarcerea la ea în mod conștient, prețuind-o la adevărata ei valoare și descoperind-o în tot ceea ce există, inclusiv în interiorul omului. *Parabola fiului risipitor* descrie întocmai acest drum al ființei de la puritatea inocenței la inocența purității, împlinind astfel destinul Creaturii, acela de a-l descoperi pe Creator, de a se reîntoarce conștient, liber, plin de iubire în sânul Celui care l-a însoțit permanent ocrotitor de-a lungul întregului periplu al recunoașterii de Sine.

În tradiția creștină este descrisă această „cădere” a omului de la condiția androginală, din Paradis, pe Pământ, în urma înfruptării din pomul cunoașterii Binelui și Răului. Omul este readus în Împărăția Cerurilor prin sacrificiul lui Iisus, care răscumpără păcatul original și redă omului posibilitatea de a redeveni copil divin.

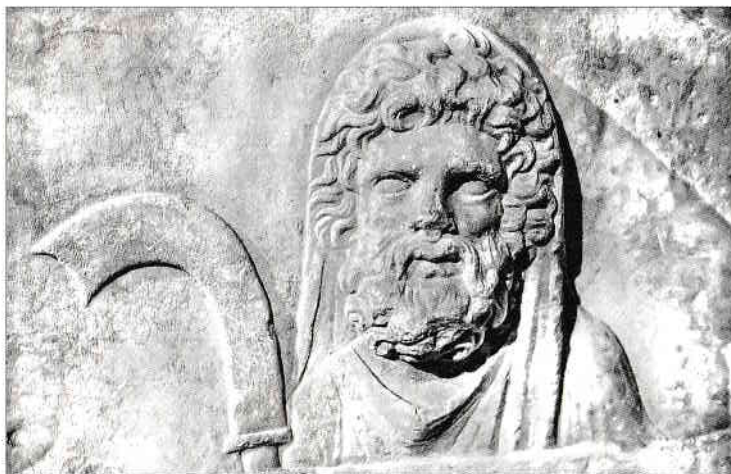
În tradiția hindusă, manifestarea este concepută ca fiind structurată ciclic^[2]. Astfel, un ciclu complet al manifestării (kalpa sau zi a lui Brahma – Creatorul) este format din

[2] John Dowson, *A Classical Dictionary...*, OBRC, New Delhi, 1973;
Dan Bozaru, *Oul cosmic...*, Ed. Deceneu, București, 1995.

paisprezece Manvatara, însemnând cumulul a 71 de Maha Yuga, fiecare Maha Yuga fiind compusă din cele patru epoci de bază care definesc condiția spirituală a ființei umane, după cum urmează.

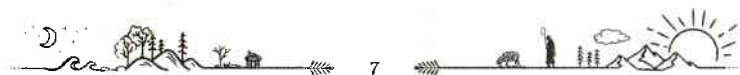
Prima, Satya Yuga – Vârsta de Aur a Dreptății, liberă de păcat, caracterizată prin longevitate, putere fizică, frumusețe și masivitate. Textele rămase spun că în acele vremuri existau giganți; grădina Edenului, despre care se vorbește în multe religii, reprezintă astfel, în această epocă a spiritualității, însăși emblema corpului paradisiac al omului. Atunci, odată, omul s-a aflat în deplin acord cu Natura. El însuși era Paradisul și întreaga grădină a frumuseții lumii. Puterea morală, mentală și fizică a omului acestei epoci îi permitea acestuia să efectueze diferite austerități (Tapas – sacrificii), iar longevitatea îi oferea timpul necesar unor îndelungi practici spirituale. Cu alte cuvinte, puterea de sacrificiu a omului din Satya Yuga arată că cele două porunci date de Iisus erau respectate de la sine: Divinul era adorat din toate puterile, conferindu-i-se primul loc în mințile, sufletele

și trupurile oamenilor, iar „aproapele” era iubit și ajutat dintr-un impuls natural al inimii treze spiritual. Pe atunci, viața depindea exclusiv de energie, omul neavând nevoie de hrană pentru a se susține; el murea (părăsea planul fizic) simplu, atunci când dorea. Durata acestei epoci este de 4800 de ani divini, un an divin (sau al zeilor) fiind egal cu 360 de ani solari (sau pământești), ceea ce înseamnă 1 728 000 de ani obișnuiți.

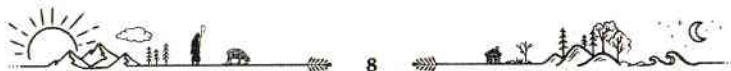
A doua epocă se numește Treta Yuga; cuvântul „treta” înseamnă „trei pătrimi”, arătând prin acesta faptul că spiritualitatea, calea dreaptă și justă (Dharma) scade ca pondere de manifestare cu o pătrime. Longevitatea, puterea și statura omului acestei epoci s-au micșorat și ele corespunzător noilor condiții; viața dura, în medie, cam 10 000 de ani și depindea deja de materie. Păcatul și greșeala reprezentau un sfert, iar virtutea trei sferturi. Oamenii erau încă puternic atașați de actele pioase și caritabile, puteau executa diferite forme de Tapas (sacrificii) și ritualuri și mergeau deseori în pelerinaj la locurile sfinte. Durata acestei epoci este de 3600 ani divini, adică 1 296 000 ani tereștri.

Cea de-a treia epoca se numește Dvapara Yuga, unde „dvapara” înseamnă „jumătate”, ceea ce denotă că dreptatea și spiritualitatea au scăzut la jumătate. Cum este și firesc, această epocă este marcată de o și mai accentuată scădere a longevității și puterii omului în paralel cu instaurarea slăbiciunii și a bolii. Păcatul și virtutea se prezentau, deci, ca două forțe opuse, dar egale. Omul începuse să obosească și, deși nerăbdător în a obține cunoașterea supremă, era deseori dezamăgit și neputincios în a o atinge. Viața dura în jur de 1000 de ani, avându-și expresia și susținerea în sânge. Dvapara Yuga se întinde pe durata a 2400 de ani divini, adică 864 000 ani pământești.

În sfârșit, Kali Yuga este cea de-a patra și ultima perioadă dintr-un ciclu Maha Yuga; ea reprezintă epoca în care ne aflăm, epoca modernă, în care dreptatea și spiritualitatea se manifestă pe un sfert. Conform scrierilor vechi, această epocă se caracterizează prin viciu, slăbiciune, boală și, în general, prin declinul a tot ceea ce este bun. Viața omului, care durează cel mult 100 de ani, este dependentă în întregime de hrană. Kali Yuga durează 1 200 de ani divini, adică 432 000 ani terestre.

Începând apoi cu Satya Yuga, ne confruntăm cu o nouă Maha Yuga și epocile continuă astfel să se perinde, fiecare după specificul ei, până la sfârșitul unei zile a lui Brahma (aspectul Creator al Divinului). Atunci are loc noaptea soluției (Pralaya), de o durată egală cu cea a unei zile a lui Brahma. Atunci se spune că divinul Vishnu (aspectul de menținător al divinului) se odihnește în Yoga Nidra (somnul

yoghin conștient din perioada unei Pralaya), așezat fiind pe șarpele Snesha, Cel fără de Sfârșit, până ce va apare din nou ziua, iar universul va fi iarăși creat.

Tradiția taoistă surprinde și ea această degradare a spiritualității și ocultarea lui Tao: „Oamenii din vechime, trăind în vremea haosului (primordial) al firii, erau asemenea lumii lor, în pace și în nepăsare (detașare, n.ns.). În acele timpuri, Yin și Yang se armonizau în liniște, spiritele nu tulburau pe nimeni, cele patru anotimpuri își urmau regula (succesiunii), cele 10000 de lucruri nu căutau să-și facă rău, iar oamenii nu cunoșteau moartea de tineri. Aceasta era vremea desăvârșitei unități, în care nu exista făptuire și totul se petrecea întotdeauna de la sine.

Apoi, virtutea (De, Puterea) a început să decadă. Sui Ren și Fu Xi (suverani mitici) au început să făptuiască în Subceresc, și astfel, deși fiecare trăia potrivit rosturilor sale, unitatea s-a spulberat. Virtutea din nou a decăzut. Shen Nong și Hong Di au făptuit și ei în Subceresc și astfel, deși pacea continua să domnească, oamenii nu mai trăiau potrivit rostului lor (menirii lor spirituale n.ns.). Din nou a decăzut apoi virtutea. Yao și Shun au făptuit și ei în Subceresc și atunci își află începutul cârmuirea și cultivarea (educarea) oamenilor. Astfel, puritatea și simplitatea s-au pierdut cu totul. Oamenii s-au îndepărtat de Dao pentru a face bine și au lăsat deoparte Puterea pentru a făptui, pentru ca apoi să-și părăsească natura originală și să se supună întrutotul minții lor (care diferențiază). Minte a cunoscut laolaltă cu alte minți, dar cunoașterea nu a fost de ajuns pentru a aduce pacea Subcerescului; s-au ajutat apoi de cultură și i-au adăugat după aceea și erudiția. Cultura a distrus însă substanța spiritului, iar erudiția a slăbit cu totul mintea. De

atunci încoace, oamenii s-au rătăcit și nu mai pot să-și regăsească natura originară și să se întoarcă la începuturi.”^[3]

Dacă ar fi să integrăm această ultimă prezentare, am putea spune că a fost descrisă o Maha Yuga, cu cele patru epoci ale sale. Și în tradiția taoistă se spune că la început a fost Unu, Unu l-a născut pe Doi, apoi a apărut trei și de aici cele 10 000 de lucruri și, în final, toate se vor reuni în Unu.

Omul lumii arhaice era deci cu mult diferit de cel al lumii de astăzi. Zhuang-Zi ne oferă o imagine a sa în una din ilustrațiile la textul *Dao De Jing*: „Omul desăvârșit din vechime nu știa să iubească viața și nu știa să urască moartea. Viața nu-i aducea nici o bucurie, iar morții nu i se ridica împotriva: nepăsător venea, nepăsător trecea, asta e tot. El nu încerca să-și uite începutul și nici nu căuta să-și cunoască sfârșitul, primea cu bucurie tot ceea ce venea la el (viața) și uita totul în întoarcere (la starea anterioară vieții). Aceasta se cheamă

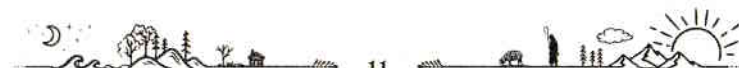
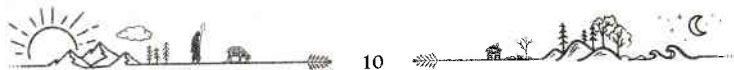
[3] Zhuang-Zi, cap.16, *Îndreptarea naturii originare*, în Lao Zi, *Dao De Jing*, Ed. Humanitas, București, 1993, p.97.

a nu-și lăsa mintea să-l părăsească pe Dao și a nu ajuta Cerul prin ce e omenesc. Un asemenea om poate fi numit un „om adevărat”.

Astfel, un asemenea om avea mintea goală, la chip era netulburat, iar fruntea sa arăta simplu și natural. El era rece ca toamna și cald precum primăvara, iar bucuriile și supărările sale urmau cele patru anotimpuri (se succedau în mod natural și firesc sau nu erau decât lucruri exterioare). El răspundea în armonie tuturor lucrurilor și nimeni nu-i cunoștea limitele.”^[4]

Pare chiar de neînțeles modul său de a se comporta și de a vedea lumea și pe el însuși. Astăzi, virtutea adevărată fiindu-ne străină, ne e greu să-l înțelegem. Chiar și învățăturile lui Iisus, primite acum doar 2 000 de ani, învățături dătătoare de Viață Veșnică, au șocat și încă șochează pe cei care iau cunoștință de ele. Cu atât mai greu par de aplicat. Cum să întorci și obrazul celălalt celui care te lovește, cum să dai și cămașa celui care îți ia haina, cum să împarți tot ce ai săracilor, cum să mergi două mile cu cel care îți cere să mergi cu el o milă, etc.? De ce celui care are i se va mai da și celui care nu are i se va lua și ceea ce are? De ce să dai o petrecere și să tai vițelul cel gras pentru că s-a întors acasă fiul care și-a cerut partea de avere, a cheltuit-o fără nici o chibzuială și a ajuns porcar? Toate acestea par opuse oricărei rațiuni pentru omul zilelor noastre. Și totuși, așa se ajunge în Împărăția Cerurilor (Tao). Astăzi, puțini sunt cei înțelepți și plini de iubire divină, puțini sunt cei care merg pe Cale, puțini fac bine în mod dezinteresat, puțini sunt umili și blânzi. Puțini nu ar riposta, aflând, asemeni ciobănașului moldovean din *Miorița*, de iminența propriei asasinări.

[4] Lao Zi, *op. cit.*, p.91.

Putini ar întâmpina senini moartea, transfigurând-o într-o nuntă de proporții cosmice. De ce puținii? Pentru că suntem în Kali Yuga. Așadar, pentru a înțelege omul arhaic, este necesar să-i cunoaștem sistemul de valori și atitudinea în fața vieții și a morții. Și în acest demers nu ne pot ajuta decât scrierile și învățăturile vechi și studiul tradițiilor ancestrale, tradiții ascunse foarte bine în folclor.

1.2. Legea mutației ontologice

În trecerea de la o epocă la alta, înțelepții, păstrătorii contactului cu eternitatea, au căutat o cale de a transmite și de a păstra intacte elemente care ajută ființa să reia contactul cu Divinul, în mod mai mult sau mai puțin conștient.

În Kali Yuga, folclorul, deși păstrează aceste elemente, nu mai este înțeles și este preluat și adaptat direcției materialiste specifice zilelor noastre (muzica etno, „industria” de suveniruri cu tentă folclorică), suferind degradări succesive.

Mircea Eliade a studiat acest proces de „degradare a fantasticului” (cum îl numește el) sau de „mutație ontologică”. El a arătat că „istoria vieții mentale a omenirii, departe de a însemna o neconținută evoluție, e străbătută și de un ritm al degradării și al morții intuițiilor fundamentale”^[5] și că aceste degradări de sens sunt „nenumărate în istoria religiilor și în folclor”^[6]. El afirmă că „Miorița este ea însăși rezultatul unui proces analog, care, la o anumită epocă, a efectuat transmutația unui comportament ritual primar într-o capodoperă

[5] M. Eliade, *Drumul spre centru*, Ed. Univers, București, 1991, p.492.

[6] *Ibidem*, p.359.

poetică încărcată de semnificații noi și purtătoarea unui mesaj mai bogat și mai „elevat”^[7]

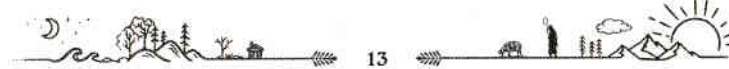
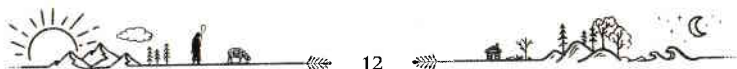
Așadar, un ritual păstoresc a dat naștere variantelor colind, care, în timp, au dat naștere, prin dezvoltarea celor două nuclee tematice existente, variantelor cântec bătrânesc (baladă). Urmând această lege a degradării fantasticului, textele și-au schimbat în timp forma și conținutul, sensul transmis inițial păstrându-se într-o formă din ce în ce mai ocultată, căci generațiile colportoare, nemaiînțelegând anumite elemente, le-au adaptat capacității lor de înțelegere, degradând sensul inițial pentru a alcătui un text coerent.

Eliade precizează că „... procesul de degradare, dacă a dus la uitarea semnificației originare a unei acțiuni sau unui gest, n-a putut întotdeauna suprima prezența aceluia gest, i-a schimbat doar interpretarea.”^[8]

„Evident, afirmă el, orice schimbare de nivel aduce cu sine o „îngroșare” a conflictului și a personajelor dramatice,

[7] Idem, *Mioara năzdrăvană*. învoin. *De la Zalmoxis la Genghis -Han*, Humanitas, București, 1995, pag 233.

[8] Idem, *Comentarii la Legenda Meșterului Manole*, Ed. Humanitas, 2004, pag.78.

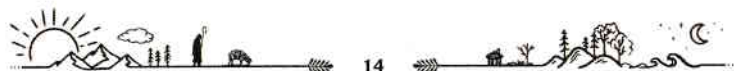

o întunecare a transparenței primitive și o îmbogățire a notelor specifice, provocată de o mai mare sensibilitate față de „autenticitate”, de etnografie și istoric. Modelele transmise de spiritualitatea arhaică nu dispar, însă nu-și pierd capacitatea de reactualizare, și aceasta pentru simplul motiv că ele sunt intuiții arhetipale, viziuni primordiale ecumenice, pe care omul și le-a revelat îndată ce a luat cunoștință de poziția sa în Cosmos. [...] Arhetipul arhaic continuă să fie creator, chiar atunci când el e „degradat” pe niveluri de valorificare din ce în ce mai joase. Iată, bunăoară, mitul insulelor fericiților sau al Paradisului[...].”^[9]

„Pe orice nivel al experienței umane, cât ar fi el de jos, arhetipul continuă să valorifice existența, continuă să creeze „valori culturale”. [...] Voiam să spunem că, de orice ar putea scăpa omul, în afară de intuițiile sale arhetipale, create în clipa când a luat cunoștință de poziția sa în Cosmos. [...] *Absolutul* nu poate fi extirpat, ci numai degradat. Și spiritualitatea arhaică, așa cum am descifrat-o, însetată de ontic, se continuă până în zilele noastre, însă nu ca *act*, nu ca o posibilitate de împlinire reală a omului, ci ca o *nostalgie* creatoare de valori autonome: artă, știință, mistică socială, etc.”^[10]

[9] Idem, *Drumul spre centru*, Ed. Univers, București, 1991, p.480.

[10] *Ibidem*, p.482.

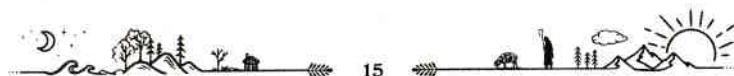

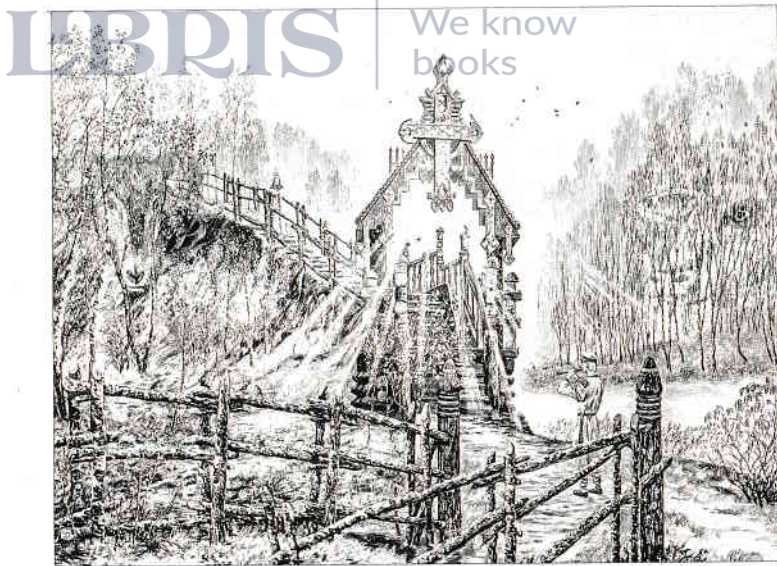
Iată deci cum folclorul este păstrătorul unei comori spirituale.

I.3. Folclorul ca instrument de cunoaștere. „Prezența fantastică” și legea rezonanței

Rene Guenon prezintă într-unul din studiile sale o viziune realistă asupra folclorului, viziune împărtășită și de alte personalități ale filosofiei, etnologiei și istoriei religiilor (Mircea Eliade, Vasile Lovinescu): „Concepția însăși a folclorului, așa cum se înțelege în mod obișnuit, se bazează pe o idee radical falsă, ideea că există creații populare, produse spontane ale masei poporului; [...] interesul profund al tuturor tradițiilor așa-zis populare constă mai ales în faptul că ele nu sunt populare ca origine: și vom adăuga că, dacă e vorba cum este aproape întotdeauna cazul, de elemente tradiționale, în adevăratul înțeles al acestui cuvânt, oricât de deformat, împutinate sau fragmentate ar putea fi uneori, și de lucruri având o valoare simbolică reală, toate acestea, departe de a fi de origine populară, nu sunt nici măcar de origine umană.^[11] Ceea ce poate fi popular este numai faptul „supraviețuirii”, când aceste elemente aparțin unor forme tradiționale dispărute... Poporul păstrează astfel, fără să le înțeleagă, resturi ale unor tradiții străvechi, urcând uneori chiar într-un trecut atât de îndepărtat încât ar fi imposibil

[11] Vezi și studiile lui Zacharias Sitchin referitoare la informațiile de pe tăblițele sumeriene în care se descrie intervenția prin inginerie genetică a unei civilizații extraterestre în ceea ce privește saltul de la *homo erectus* la *homo sapiens* și sunt prezentate viețile personajelor din mitologie.

de stabilit, și pe care, din acest motiv, se mulțumește să-l atribuie domeniului obscur al „preistoriei”; el împlinește prin aceasta funcțiunea unui fel de memorie colectivă, mai mult sau mai puțin „subconștientă”, al cărei conținut este, în mod vădit, venit din altă parte. Ceea ce poate să pară cel mai uimitor este că atunci când se merge în adâncul lucrurilor, se constată că ceea ce s-a păstrat astfel conține mai ales sub o formă mai mult sau mai puțin învăluită, o sumă considerabilă de date de ordin ezoteric, adică exact tot ceea ce este mai puțin popular prin esență; și acest fapt sugerează prin el însuși o explicație pe care ne vom mărgini să o arătăm în câteva cuvinte. Atunci când o formă tradițională este pe punctul de a se stinge, ultimii săi reprezentanți pot foarte bine să îndoieze, în mod voit, acestei memorii colective de care am vorbit, ceea ce altfel s-ar pierde fără întoarcere; este în fond singurul mijloc de a salva ceea ce mai poate fi salvat într-o oarecare măsură; și, în același timp, neînțelegerea

naturală a masei este o garanție suficientă că ceea ce avea un caracter ezoteric nu va fi astfel despuiat de el, ci va rămâne numai ca un fel de mărturie a trecutului, pentru acei care, în alte timpuri, vor fi capabili să o înțeleagă.”^[12]

Vasile Lovinescu întrevide chiar o viziune și mai largă, în prefața la *Creangă și Creanga de Aur*: „...Guenon consideră basmele ca niște reziduuri ale tradițiilor ezoterice dispărute. Nu s-ar putea ține seama și de o altă posibilitate? Anume cazul unei concomitențe a basmului cu doctrina inițiativă pe care o prezenta mascat, aceasta din urmă fiind rezervată unui cerc foarte restrâns, capabil să primească lumina direct, primul destinat celorlalți oameni, care vedeau numai umbrele, ca în caverna platoniciană, în măsura gradului de permeabilitate a ascultătorului? „Vouă vă e dat să ascultați adevărul de-a dreptul, alții îl știu prin parabole.” [...] Coșbuc chintesenția basmul, cu bună dreptate, la Moarte și Reînviere, la Metamorfoză. Or, acesta este specificul definitoriu, elementul central și esențial al tuturor religiilor. Avem o dovadă în faptul că miturile circulau în lumea antică sub formă de fabulă, fără a aduce vreun prejudiciu realității incontestabile a existenței concomitente a sanctualelor de la Eleusis, Samotrache, Cumae, Teba și nenumărate alte locuri, unde recipiendarul realiza tehnic, ritual și efectiv ceea ce la șezători era numai povestit de rapsozi. Am putea spune că inițierea și basmul vehiculau o dublă circulație a adevărului, una prin circuitul sangvin, celălalt prin limfa organismului social. Și în basmele românești, elementul esențial, rațiunea suficientă este Moartea și Transfigurarea. Această simplă constatare de fapt postulează și implică în mod necesar, precum circumferința centrul ei, existența unor

[12] Rene Guenon, *Symboles fondamentaux de la Science Sacrée*, Paris, Gallimard, 1962, pp. 50-51.

